

K R O N I K A

Milček Komelj

MLADOST TRŠARJEVE STAROSTI

(Razstava v ljubljanskem poslovnem centru Mercator)

Marijan Tršar je zelo vsestranska kulturna osebnost, slikar in likovni teoretik, interpret, ki samega sebe nadzoruje in komentira, kritik in pisec, ki gleda na umetnost predvsem iz perspektive likovnega jezika in nenehno slika ali piše, tako da mu ena dejavnost izpodriva drugo. V takem hlastanju se njegovo delo odvija v presledkih in ciklih, ki so navzven raznoliki, navznoter pa kažejo soglasje med dvema osnovnima težnjama: med težnjo po likovni harmoniji, racionalno pretehtani skladnosti likovnih elementov, ter po čim bolj spontanem čustvenem izrazu. Obe razsežnosti se v njegovi umetnosti srečujeta in spajata v zanimive dosežke, ki nosijo v svoji notranji napetosti specifično tršarjevski karakter. Klasični vrh njegove starejše umetnosti pri tem predstavlja grafični cikel šele v zadnjem času primerno populariziranih Vrsarskih elementov, kjer se je avtorju posrečilo v materialnost čistih abstrahiranih oblik vtisniti pečat močnega poetičnega razpoloženja; v zadnjih letih pa je v njem prevladal bolj severnjaško ekspresivni pol in zadnji rezultat teh prizadevanj so cikli, iz katerih izhajajo tudi slike, ki jih je jeseni 1995 razstavil v ljubljanski galeriji poslovnega centra Mercator.

Nastale so po slikarjevi 70-letnici, ki pomeni v Tršarjevem delu neslišno zarezo; poprej je njegovo delo nihalo med slikarstvom ter predanostjo likovni teoriji in pisateljstvu, zdaj pa se je slikar hlastno spoprijel z izginjavajočim tokom lastnega življenjskega časa in se zato hoteno in nagonsko prepustil samo slikanju, kot bi zavestno želel utrditi svojo vitalnost in uročiti mladost, s tem da se je slikarsko predal prvinskim impulzom življenjske strasti, ki so se v njem prebudili zlasti ob doživljanju pragozda na kočevskem Rogu. Iz te pokrajine svoje mladosti je z živo barvitostjo in formo s sugestivno vehementnostjo ustvaril podobe, polne asociacij na naravo, a obenem napol ali povsem abstraktne in intenzivne predvsem v samih likovnih splethih črtovja in sijočih barv. Tako se razkrivajo gledalcu skozi zelene krošnje kozmos ali vilinski plesi, mitološki obrazi vetrov, prepadna žrela, volute listov in spleti vejevnatih oblik, vse naslikano impulzivno in s kombinacijo različnih pristopov, tako ritmično vznesene barvne risbe kot reliefne otipljivosti ali disperzno nabrizganih informelskih barvnih površin, usmerjenih v vidno utelešenje življenjskega kipenja. Take Tršarjeve podobe obvladuje predvsem življenjska strast kot navzven najizrazitejše znamenje osvajajoče vitalnosti, ki si podreja vse slikarjeve poglede. V naslednji stopnji, ko je umetnik impulze gozdnih motivov sublimiral ali opustil, pa je to energijo usmeril v docela samovoljne likovne kombinacije, skozi

katere lahko tu in tam asociativno razbiramo prikrite like, vendar ne abstrahirano poenostavljene, marveč kot nove antropomorfne sugestije, ki se samodejno prikazujejo iz sožitja zgolj likovno povezanih, v notranji napetosti utripajočih likov. Slike so sicer prežete s figuralnimi ali krajinskimi asociacijami in segmenti, a učinkujejo predvsem kot abstraktne ekspresije; tisto, kar jih oživlja, ni motiv, marveč vitalistična energija, zajeta v žive obrobe linij in utripanje barv. V takih podobah je utelešen avtorjev sangvinični temperament, ki si je dal pravega, zgovornega duška šele v predstarosti, ki jo želi umetnik očitno spremeniti v nemirno mladost. Glavna lastnost teh barvitih podob je prav sugestivnost in svežina vanje projiciranega temperamenta, ki iz barv in sunkovitosti potez slika svojo, se pravi umetnikovo grobo počlovečeno, a s prvobitnimi močmi prežeto naravo, ki postaja vse bolj slikarjev izraz, glas v nepreglednem zboru abstraktno usmerjenih slikarjev, a vse bolj nezamenljivo Tršarjev, tako v rdeče intenzivnem modro-zeleno-rumenem koloritu kot krčevitem ali volutasto zaokroženem rokopisu, in vse bolj usmerjen v bujno goščo barvnih prividov, skozi katero slutimo pogled vse bolj samozavestnega in tršatega Tršarja, ki se požvižga na strahove in teorije ter skozi doživetja vidne resničnosti in preverjanje samih likovnih prijemov svet po svoji volji spreminja v vitalno in intenzivno slikovitost, v katero želi pretopiti samega sebe. Z njo želi ukiniti breme svoje teoretske premišljenosti in čim bolj neposredno, malone ekstatično izraziti svojo enkratno pričujočnost, potopljeno v slikarsko bujnost, iz katere rešuje svojo prvobitnost z gestami osebnih potez in glasom barvnega zvenenja, hlastajoče govoreč z intenziteto, ki je glavna izrazitost slikarjevega vitalističnega, v pragozdno oživljanje likovne materije usmerjenega duha.

Milček Komelj

HREPENENJE MED SLAPOVI

(Razstava Huiqin Wang v ljubljanskem Smeltu)

Slikarka Huiqin Wang nam je ob svojem prazniku v ljubljanski galeriji Smelt predstavila dih Kitajske, prenovljen v svežini, ki jo je doživela med življenjem na Slovenskem. Na stene je pritrčila poslikane pahljačaste podobe in v ritmih stopnje-vane triptihe ter razprostrla svitke, v samem prostoru pa je v podobi nekakšnih zaslonov razvrstila stoječe slike z motivi kitajskih pokrajin z oblaki kot v sadovnjaku svojih spominov in sanjanj. Celoten prostor je tako postal ambientalna umetnina oziroma instalacija, posamezne sestavine pa nosilci slik, iz katerih je živo razvidna predvsem slikarkina krhka, z veliko milino in živahnostjo prežeta poezija.

Ob zadnjih srečanjih z umetnico je bilo videti, da si vse bolj krčevito prizadeva ustvariti umetniško sintezo svoje nekdanje kitajske in nove slovenske oziroma evropske domovine, pri čemer je ob uspehah zlitih obeh svetov zašla tudi v nekakšno dvojnost, saj je poleg obnavljanj kitajske slikarske dediščine zlasti po specializaciji v evropskih centrih ustvarila tudi vrsto del, ki so po občutju že docela nekitajska,

kolikor seveda ne diha v duhu orientalske dediščine že sama njihova gestualnost, ki združuje nosilca in likovno pisavo v enoten ploskovit učinek.

Ta spoj obojega je njena zvezda stalnica, popolna prilagoditev Evropi pa bi ob vseh kvalitetah zabrisala njeno bistvo, zato nas pričujoča razstava prijetno prese- neča, saj ob vsej sintezi različnih prijemov v prvi vrsti kaže na docela sproščeno prisluškovanje lastni kitajski duši in na odmik od vsiljenih teoremov. V njej se umetnica prepričljivo razkriva skozi svetlejše, sinje-zelene kitajsko obarvane podobe, ki učinkujejo kot nadihi njenih sanj, v deželi pod gorami, ki slikarki – četudi rojeni v ravninskem delu Kitajske – zbuja spomine na predstavi svet doma- čega izročila, ovit v meglice spomina in sanjskih predstav. Skozi ritmično nanizane vrhove se dvigajo horizonti oblakov, s pečin padajo slapovi kot pravo župančičevsko pesniško zvenenje; iz muzikalnih ritmov oblik in slikovitih sinjin se vertikalno pne prosojna iluzija, ki je projicirana v ploskev, a je globinska v prosojnosti duha, akvarelno poetična v nežnih prelivi in v svoji kolažni tehniki ponekod, kjer sugerira nagubano površino gorskih hrbtov, malone iluzionistično reliefna.

Pot med temi premišljeno aranžiranimi stoječimi podobami, ki se dvigajo ena za drugo in nas oblivajo s svojimi slapovi kot popotnike skozi svet duhovnega prostranstva, je serpentinasto drsenje med sanjami, ki jih muzikalno uteleša narava kot podoba neskončnosti in tišine, v katero se utaplajo slapovi, ki jih spremlja v tkivo slike vtkana kitajska pesniška govorica.

Slovenci gledamo na tako umetnost skozi izkušnjo kitajske lirike, ki nam je letih, ko smo iskali mostov do duha in poti v subtilno človeško notranjost, bila tako blizu, a tudi iz lastnega hrepenenja lepe Vide, ki se reinkarnira skozi slutenja za gorami skritih daljav. Kajti ta umetnost je prežeta s hrepenenjem, presijana je z duhovno sinjino in povezana s potjo in vertikalno, obvladano z ustvarjalno voljo in pesniškim duhom, ki ne pozna ovir in zamejitev. Zato je celoten pravljico občuteni aranžma zares kot pesem, ki se preliva v prostoru in sega v višine kot iz pesniških kitic.

Cvetličnjak oblakov in gora pa oblivajo pogledi s sten, kjer so pahljače splet kitajske osnove in sodobne gestualne kaligrafije, ki spreminja iluzijo v znak, skozi katerega abstraktnost ponekod dojemamo obraze pokrajine; prav isto, le z dodano atmosfersko liriko ali nevihtno dramo, pa v bolj razčlenjeni in prefinjeni obliki razbiramo iz tabelnih slik z gorami, slapovi ali luno, ter še posebej občutljivo s svitkov, ki so na razstavi najstarejša sinteza med tradicionalnim pojmovanjem pokra- jine in abstraktno obarvano iluzijo sugestivnih gest in prelivov. V njej živita hkrati vrisanost pomena in na bistvo poenostavljena pokrajinska slutnja kot sled iluzije, ki prehaja v podobo duha ali ostaja na ploskovni površini čiste likovne senzacije, kjer je od iluzije ostal le še nadih v slutnjo spremenjene poezije, ki podobe kot v čarovniji prestavlja iz materialne konkretnosti v duhovna prostranstva.

Pot skozi razstavo, ki sta jo postavili slikarka in kritičarka Nadja Zgonik, je torej res kot nekakšna pot skozi utripe slikarkine svetle in zasanjane duše. Barva, svetloba in senca ji vdihujejo življenje, ki se smehlja ob spominih na daljno domo- vino, ki jo je umetnica prestavila k nam kot univerzalno tisočletno vrednoto, saj jo zna častiti tako, da se njena veličastnost priklanja obzorjem njenega lastnega člove- škega duha. Iz nje si tke zaslane kot višinske panorame, za katerimi se dvigajo nova obzorja in se zgrinjajo prizori, ki so sestavljena, v celoto zlita podoba doživljanja, črpajoča iz pesniškega duha, ki ga kitajski umetniki odkrivajo v naravi in ga utele- šajo v novo nastale sanje in pokrajine duha, ovite v tančice vzvišene lepote in pesniške resničnosti. Ta je za slikarko v osnovi ena sama, a razkropljena v tisoč sorodnih prizorih, med katerimi se vije njeno življenjsko hrepenenje in iskanje,

zbliževanje nasprotij, iskanje pozabe in bližanje idealom, ki šumijo in privlačijo kot voda in se dvigajo med gorami kot oblaki in meglice, iz katerih je stkana minljivost življenja, položena med trajnost minevanja, o kateri pojejo slapovi, in med spremenljivost večnosti, ki jo slikovito utelešajo v meglice ovita kitajska in slovenska gorovja, ki učinkujejo kot metafizično življenjsko zaledje. Umetničin pogled na tako pokrajino ali, bolje rečeno, na tako stvarstvo, ki ga v svoji umetnosti sama vzpostavlja, pa je v svoji osnovi tako krhek in v svoji pravljичni preprostosti tako poetičen, da je njegov obseg še najlaže približati s sentenco, ki bi se ob tej razstavi lahko glasila tudi takole:

Med visokimi grebeni
se lovi sinjina.
V meglici sanj se peni
daljna domovina.

Svet razgrinja se v višine
v strmi vertikali.
Skozi daljne serpentine
se nebo zrcali.

Sonce je v daljavah skrito,
misli so slapovi.
Okoli je s sanjami izmito,
v duši pojejo bogovi.